

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

เนื่องจากการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การใช้ที่ดินเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามไปด้วย ดังนั้นสภาพการใช้ที่ดินของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและตลอดช่วงฤดูกาลเพาะปลูก จึงต้องการดำเนินการติดตามและศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินที่ให้ผลถูกต้องและเป็นปัจจุบัน ซึ่งข้อมูลสภาพการใช้ที่ดินดังกล่าวมีความสำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์การวางแผนจัดการการใช้ที่ดินที่เหมาะสมในอนาคต การกำหนดเขตเพาะปลูกที่เหมาะสม การประเมินผลผลิตของพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น ข้าว ยางพารา อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ไม้ผล ปาล์มน้ำมัน และไม้ยืนต้นอื่นๆ การจัดการระบบชลประทานให้เพียงพอกับความต้องการน้ำของพืช รวมถึงด้านโลจิสติกส์ (Logistics) เพื่อเป็นการจัดการด้านการตลาดต่อไป วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ (1) เพื่อเสนอข้อมูลการใช้ที่ดินในปัจจุบัน สํารวจและจัดทำแผนที่สภาพการใช้ที่ดินจังหวัดระยอง มาตราส่วน 1:25,000 ปี พ.ศ. 2553 โดยใช้ภาพถ่ายจากดาวเทียม SPOT-5 และ (2) เพื่อติดตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินระหว่าง ปี พ.ศ. 2551-2553 ของจังหวัดระยอง โดยใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ ซึ่งข้อมูลการใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินที่ได้เป็นฐานข้อมูลที่ดี มีรายละเอียดสามารถนำไปสู่แผนพัฒนาการปลูกพืชเกษตรต่อไป

สภาพการใช้ที่ดินจังหวัดระยอง ปี พ.ศ. 2553

จังหวัดระยองมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 2,220,000 ไร่ ในปี พ.ศ. 2553 สภาพการใช้ที่ดินจำแนกตามประเภทการใช้ที่ดิน พบว่าพื้นที่เกษตรกรรมมีเนื้อที่มากเป็นอันดับหนึ่ง โดยมีเนื้อที่ 1,596,903 ไร่ หรือร้อยละ 71.94 ของเนื้อที่จังหวัด ในจำนวนนี้ประกอบด้วย พื้นที่นาข้าว 79,822 ไร่ หรือร้อยละ 3.60 พื้นที่พืชไร่ 322,450 ไร่ หรือร้อยละ 14.51 พื้นที่ไม้ยืนต้น 880,730 ไร่ หรือร้อยละ 39.66 พื้นที่ไม้ผล 270,071 ไร่ หรือร้อยละ 12.19 พื้นที่พืชสวน 346 ไร่ หรือร้อยละ 0.02 พื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ 1,999 ไร่ หรือร้อยละ 0.09 พื้นที่พืชน้ำ 195 ไร่ หรือร้อยละ 0.01 พื้นที่สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ 41,290 ไร่ หรือร้อยละ 1.86 ของเนื้อที่จังหวัด พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้างมีเนื้อที่มากเป็นอันดับสอง โดยมีเนื้อที่ 237,957 ไร่ หรือร้อยละ 10.71 ของเนื้อที่จังหวัด พื้นที่ป่าไม่มีเนื้อที่เป็นอันดับสาม โดยมีเนื้อที่ 185,747 ไร่ หรือร้อยละ 8.37 ของเนื้อที่จังหวัด พื้นที่เบ็ดเตล็ดมีเนื้อที่เป็นอันดับสี่ โดยมีเนื้อที่ 122,504 ไร่ หรือร้อยละ 5.52 ของเนื้อที่จังหวัด พื้นที่น้ำมีเนื้อที่เป็นอันดับห้า โดยมีเนื้อที่ 76,889 ไร่ หรือร้อยละ 3.46 ของเนื้อที่จังหวัด

ตารางแสดงสรุปประเภทการใช้ที่ดินที่สำคัญของจังหวัดระยอง ปี พ.ศ. 2553

สัญลักษณ์	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
U	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	237,957	10.71
A	พื้นที่เกษตรกรรม	1,596,903	71.94
A1	นาข้าว	79,822	3.60
A2	พืชไร่	322,450	14.51
A3	ไม้ยืนต้น	880,730	39.66
A4	ไม้ผล	270,071	12.19
A5	พืชสวน	346	0.02
A7	ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	1,999	0.09
A8	พืชน้ำ	195	0.01
A9	สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	41,290	1.86
F	พื้นที่ป่าไม้	185,747	8.37
W	พื้นที่น้ำ	76,889	3.46
M	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	122,504	5.52
	รวม	2,220,000	100.00

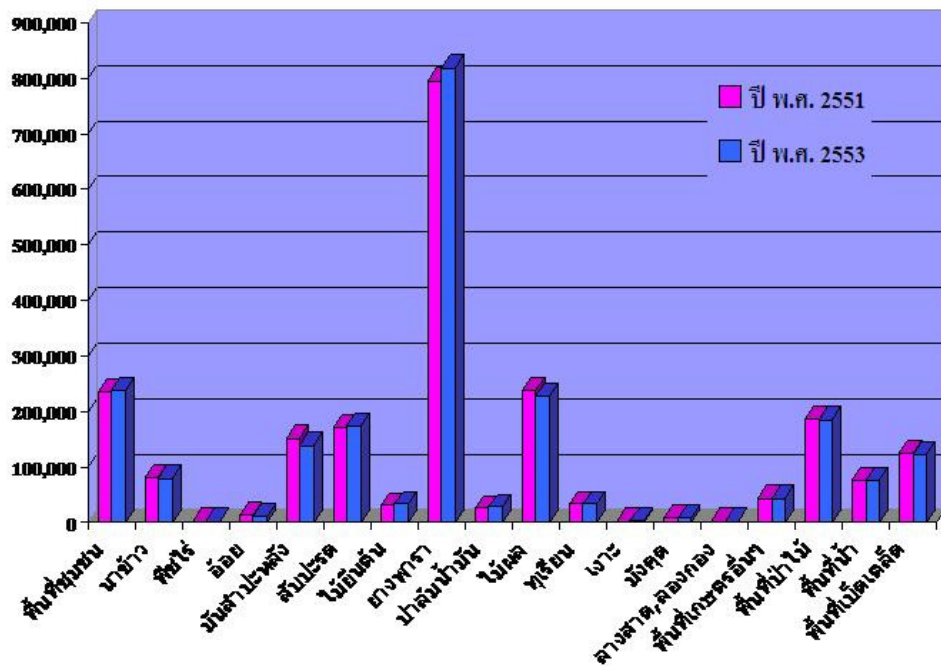
การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจังหวัดระยอง ปี พ.ศ. 2551 และปี พ.ศ. 2553

จากตารางเปรียบเทียบสภาพการใช้ที่ดินจังหวัดระยอง ระหว่างปี พ.ศ. 2551 และปี พ.ศ. 2553 พบว่าสภาพการใช้ที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในลักษณะพื้นที่เพิ่มขึ้น และพื้นที่ลดลงที่สำคัญคือ

(1) การเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินที่มีพื้นที่เพิ่มขึ้นมากที่สุดได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรม เพิ่มขึ้นจาก 1,594,514 ไร่ ของเนื้อที่จังหวัด ในปี พ.ศ. 2551 เป็น 1,596,903 ไร่ ในปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนเนื้อที่เพิ่มขึ้น 2,389 ไร่ ของเนื้อที่เดิม และพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้างเพิ่มขึ้นจาก 235,815 ไร่ ของเนื้อที่จังหวัด ในปีพ.ศ. 2551 เป็น 237,957 ไร่ ในปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนเนื้อที่เพิ่มขึ้น 2,142 ไร่

ของเนื้อที่เดิม พื้นที่น้ำเพิ่มขึ้นจาก 76,829 ไร่ ของเนื้อที่จังหวัด ในปี พ.ศ. 2551 เป็น 76,889 ไร่ ในปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนเนื้อที่เพิ่มขึ้น 60 ไร่ ของเนื้อที่เดิม

(2) การเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินที่มีพื้นที่ลดลง เมื่อพิจารณาเฉพาะส่วนเนื้อที่เป็นไร่ พบว่าพื้นที่พืชไร่ลดลงมากที่สุดจาก 335,807 ไร่ ของเนื้อที่จังหวัด ในปี พ.ศ. 2551 เป็น 322,450 ไร่ ในปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนเนื้อที่ลดลง 13,357 ไร่ ของเนื้อที่เดิม พื้นที่ไม้ผลลดลงจาก 280,519 ไร่ ของเนื้อที่จังหวัด ในปี พ.ศ. 2551 เป็น 270,071 ไร่ มีจำนวนเนื้อที่ลดลง 10,448 ไร่ ของเนื้อที่เดิม พื้นที่เบ็ดเตล็ดลดลงจาก 125,605 ไร่ ของเนื้อที่จังหวัด ในปี พ.ศ. 2551 เป็น 122,504 ไร่ ในปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนเนื้อที่ลดลง 3,101 ไร่ ของเนื้อที่เดิม และพื้นที่ป่าไม้ลดลงจาก 187,237 ไร่ ของเนื้อที่จังหวัด ในปี พ.ศ. 2551 เป็น 185,747 ไร่ ในปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนเนื้อที่ลดลง 1,490 ไร่ ของเนื้อที่เดิม การเปลี่ยนแปลงดังแสดงในแผนภูมิต่อไปนี้

กราฟแสดงการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินที่มีลักษณะเด่นจังหวัดระยอง ระหว่างปี พ.ศ. 2551 และปี พ.ศ. 2553

ปัจจัยที่มีผลต่อสภาพการใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจังหวัดระยอง

1. ลักษณะภูมิประเทศ ดิน และความสามารถในการผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ ลักษณะที่ตั้งสัมพันธ์กับแหล่งตลาด แหล่งรับซื้อผลผลิตมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการได้ศึกษาเรียนรู้จาก

เกษตรกรผู้นำร่องในการปลูกยางพารา ปาล์ม น้ำมัน ซึ่งได้ผลผลิตดีและราคาผลผลิตที่ค่อนข้างสูง จึงเป็นสาเหตุให้เกษตรกรปลูกยางพารา ปาล์ม น้ำมัน เพิ่มขึ้น

2. นโยบายการส่งเสริมของรัฐ การปรับโครงสร้างการผลิตทางการเกษตรให้สอดคล้องกับโอกาสทางการตลาด และการเปลี่ยนแปลงรสนิยมของผู้บริโภคสภาวะตลาดโลก และตลาดภายในประเทศ นโยบายระหว่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากการประชุมร่วมระหว่างประเทศในภูมิภาคอาเซียน การเปิดเขตการค้าเสรี

ข้อเสนอแนะทางการจัดการพัฒนาสภาพการใช้ที่ดินของจังหวัดระยอง

1. การใช้ภาพถ่ายดาวเทียมรายละเอียดสูง SPOT-5 ในการวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดินร่วมกับการออกสำรวจภาคสนามจะทำให้ได้ข้อมูลสภาพการใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินที่มีความทันสมัย ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นปัจจุบันมากที่สุด สามารถเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของสภาพการใช้ที่ดินได้จากการนำภาพถ่ายทางอากาศมาซ้อนทับ

2. ในอนาคตข้างหน้าดาวเทียมจะมีความสำคัญในการวางแผนพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก ซึ่งการที่ประเทศไทยได้สร้างดาวเทียมขึ้นมาเป็นของตนเองนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่สิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การสร้างบุคลากรที่มีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีการสำรวจข้อมูลระยะไกล (Remote Sensing) ประเทศไทยนับว่ายังมีบุคลากรในด้านนี้น้อย ดังนั้นควรมีการเผยแพร่เทคโนโลยีทางการสำรวจข้อมูลระยะไกลให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ฝึกฝนบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญและชำนาญทางการสำรวจข้อมูลระยะไกล

3. การจำแนกประเภทการใช้ที่ดินนั้นบุคคลที่ทำกรจำแนกต้องมีประสบการณ์และมีความชำนาญ ข้อมูลที่ได้จึงจะมีความถูกต้องมากที่สุด

4. การติดตามการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินนั้นควรกระทำโดยบุคคลเดียวกันหรืออยู่ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน เนื่องจากการจำแนกที่ดินหรือการกำหนดชนิดของหน่วยแผนที่ (Mapping Unit) ถ้าผู้สำรวจมีความคิดการกำหนดชนิดของหน่วยแผนที่การใช้ที่ดินแตกต่างกันก็อาจทำให้ผลการวิเคราะห์คลาดเคลื่อนได้

5. การจำแนกและการติดตามการใช้ที่ดินในพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ ควรใช้การสำรวจระยะไกล (Remote Sensing) และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่ทันสมัยในการดำเนินงาน เนื่องจากสามารถวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของการใช้ที่ดินได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว และมีความผิดพลาดน้อย

6. การจำแนกการใช้ที่ดินควรจัดทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และควรมีคณะกรรมการในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนที่จะนำไปเผยแพร่แก่บุคคลหรือหน่วยงานอื่น